

מערכות

בית התוכן המקצועי של צה"ל לצבא ולביטחון לאומי
נוסד בתרצ"ט 1939

גיליון מיוחד | אדר א' התשפ"ב | פברואר 2022
<http://maarachot.idf.il>

מפקד מערכות: ד"ר אמיר גילת
עורך מערכות: עדי לרנר
סגנית עורך: יעל קולטון זיו
עורך לשון: ניצן לוטן

עיצוב ועריכה גרפית: סטודיו זאב אלדר
רכזי מערכת: סמל עידו גבריאל וטור' אריאל לרידו
חברי מערכת "מערכות עורך": רס"ן נוגה לוין, תא"ל (מיל') ד"ר אפרים לפיד, אל"ם (מיל') פרופ' יצחק אשכנזי, סא"ל יסמין חן וסג"ם רועי פרילינג
ISSN 0464-2147
טלפון: 03-7607585
דוא"ל המערכת: maarachot@idf.il
כתובת למכתבים: ד"צ 02624 צה"ל
יצא לאור באמצעות משרד הביטחון - ההוצאה לאור
הדעות והתפיסות המובעות במאמרים מבטאות את דעתם האישית של הכותבים.

רוצים לקבל חומרים נוספים מבית מערכות?
סקרו את הקוד והירשמו לניוזלטר שלנו.

לתכנים נוספים בנושאי צבא וביטחון לאומי הצטרפו לדף הפייסבוק של מערכות.

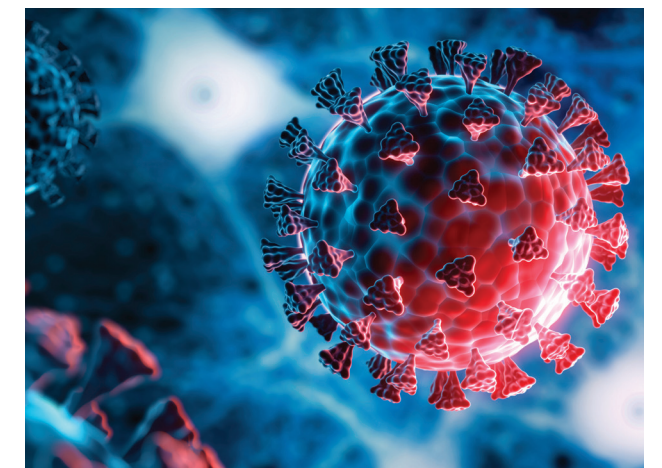

לעדכונים שוטפים הצטרפו לערוץ הטלגרם של מערכות.

לציוצים שוטפים הצטרפו לטוויטר של מערכות.

בשער: פיקוד העורף וההתמודדות עם הקורונה

דבר מפקד פקע"ר

קוראים וקוראות יקרים,

קציני צה"ל ופקע"ר בסדיר ובמילואים, אנשי אקדמיה ואזרחים העוסקים בסוגיות העורף בישראל – גיליון זה של מערכות עורף, בנושא למידה מהמאבק בנגיף הקורונה, יוצא לאור לאחר כשנה וחצי של עיסוק במגפה, אשר טרם הסתיימה. מאז פריצתה של מגפת הקורונה, סייע צה"ל, בהובלת פקע"ר, למערכת הבריאות ולממשלת ישראל להתמודד עם המגפה. בתקופה זו הגביר הפיקוד את הממשק עם אזרחי ישראל והעמיק את שיתופי הפעולה עם הרשויות המקומיות ומערכת הבריאות. פקע"ר נמצא בתהליך למידה מההתמודדות הממושכת עם מגפת הקורונה בתחומים שאליו נדרש, בהם: גישת "האחריות המרחיבה"; גבולות הפעולה של פקע"ר במרחב האזרחי והשפעותיה; מנגנוני ניהול, שליטה ובקרה במצבי חירום; והרלוונטיות והאפקטיביות של הפעלת מערך המילואים.

לפנינו הזדמנות חד-פעמית ללמידה.

פקע"ר הוא גוף מקצועי, בעל רקע עשיר ומומחיות, ואנו רואים בכך זכות לשתף מעט מן העשייה וכן להפיק לקחים לאירועים דומים בעתיד.

נוסף על כך, אני רואה ערך גדול בשילוב בין חוקרים מן האקדמיה יחד עם אנשי העשייה מהשטח.

אני מוקיר כל אחת ואחד אשר פינו מזמנם לשתף מהניסיון ומהידע שנצבר בתקופה זו.

אלוף אורי גורדין
מפקד פקע"ר

בגיליון

4 | רוחות מנשבות

ד"ר אסף מלחי, חוקר במכון הישראלי לדמוקרטיה ומרצה באוניברסיטת בן-גוריון בנגב סא"ל (מיל') גבי כהן, מפקד תא חברה ישראלית בפקע"ר, חרדי ומפעיל חברתי רס"ן קרן אדיב, רמ"ד חברה ישראלית במפקדת פקע"ר
במסגרת פעילות פקע"ר בקהילה החרדית בעת משבר הקורונה נוצרה שפה מקצועית ואישית משותפת בין הצדדים, והצטבר ניסיון תפעולי יקר מפז לצורך גיבוש, יישום וניהול פתרונות יצירתיים. הניסיון מול החברה החרדית מלמד כי ניתן לגשר על פערים בין-תרבותיים מובהקים ולבסס נהלי עבודה ויחסי אמון מתמשכים, על אף השוני התרבותי והחשש ההדדי

10 | הרשות המקומית כלבנת היסוד בהתמודדות עם הפרעות - מהלכה למעשה

אל"ם אריאל בליץ, לשעבר מפקד מחוז דן בפקע"ר תא"ל (במיל') ד"ר מאיר אלדר, חוקר בכיר במכון למחקרי ביטחון לאומי (INSS), ראש קבוצת התוכניות לחקר הזירה הישראלית הקורונה סימנה מסרה מסוג חדש לישראל בכל הקשור להתמודדות עם אסונות המוניים. לפקע"ר יש תפקיד לדאוג לכך שישראל תהיה מוכנה טוב יותר לתרחישי קיצון כאלה. יש להכיר בחשיבות הנושא, ולקבל החלטה לבנות את המערכות על כל מרכיביהן, באורח שיתבסס על הציר המחבר בין פקע"ר לרשות המקומית כלבנת היסוד

16 | רב תרבותיות מאתגר להזדמנות

ד"ר כרמית פדן, לשעבר עמיתת מחקר במכון למחקרי ביטחון לאומי (INSS) אל"ם (מיל') גיא בדרג, לשעבר מפקד מחוז צפון בפקע"ר רס"ן (מיל') אמיר שמש, עוזר קצין התנהגות אוכלוסייה מחוז צפון בפקע"ר רס"ן (מיל') מוריה חכמון, לשעבר רע"ן אוכלוסייה מחוז צפון בפקע"ר
כדי לספק לקהילות שונות, המאופיינות בתרבות שונה, מענה מותאם בחירום, יש הכרח לכלול בתהליך קבלת ההחלטות שיקולים הכוללים כשירות תרבותית. מדובר בנדבך חשוב לגיבוש המענה בחירום ולפיכך מעצב את החוסן הקהילתי

24 | מוכנות למענה בחירום של ארגוני חירום: מקרה השתלבות פקע"ר במאמצי ניהול מגפת הקורונה בישראל ולקחיה

ד"ר כרמית רפפורט, חוקרת ומרצה באוניברסיטת חיפה, המרכזת האקדמית של התכנית לתואר שני ב"ניהול אזורי אסון ומצבי חירום" ומנהלת המכון לרגולציה של מצבי חירום ואסון במרכז האקדמי למשפט ועסקים
סא"ל יסמין חן, רע"ן תוה"ד וחילוץ בפקע"ר תא"ל איציק בר, רמ"ט פקע"ר

התפשטות מגפת הקורונה בישראל הייתה הזדמנות עבור פקע"ר לצמיחה ולשיפור המענה, בעיקר ההבנה כי הפעולה המשותפת בין הארגונים השונים חיונית להמשך ביסוס יצירת קשרים ושיתופי פעולה בין גופים אזרחיים, שלטון מקומי ושלטון מרכזי

32 | מודל הפגיעות הרשות

ד"ר כרמית רפפורט, חוקרת ומרצה באוניברסיטת חיפה, המרכזת האקדמית של התכנית לתואר שני ב"ניהול אזורי אסון ומצבי חירום" ומנהלת המכון לרגולציה של מצבי חירום ואסון במרכז האקדמי למשפט ועסקים
ד"ר איל רבין, יועץ, חוקר ומרצה, האוניברסיטה הפתוחה סרן קרן ברקת, ראש תחום מחקרי תשתית, מדור מחקר ותודעה, ענף התנהגות בפקע"ר רס"ן י', ראש מדור מחקר ומיצי מידע, ענף אג"מים בפקע"ר
מגפת הקורונה אינה מוגבלת מבחינה גיאוגרפית ומהווה איום מוחשי על כלל תושבי המדינה. העובדה כי באזורים מסוימים התפשטה התחלואה ביתר שאת לעומת אחרים

ממחישה כיצד ההקשר החברתי-כלכלי ברשות המקומית מהותי הן במניעת ההתפשטות והן בהתמודדות עמה. מדד הפגיעות שמוצג במאמר זה נועד לתמוך את ראשי הרשויות המקומיות וארגוני החירום בקבלת החלטות

38 | מנהיגות בתנאי אי ודאות - המאבק בקורונה

בפיקוד העורף כמקרה מבחן אל"ם אלעד אדרי, מפקד מחוז חיפה בפקע"ר אל"ם אהרוני לוי, רע"ן מרכיבי ביטחון בפקע"ר
לתקופה האחרונה היו רווחים רבים לבניית החוסן של הפיקוד. גישת האחריות המרחיבה, לצד התרבות שהשתרשה בפקע"ר, עם השלמת הלמידה מאירועי מלחמת לבנון השנייה ובהמשך ממבצע "צוק איתן", הן הבסיס התפיסתי להתמודדות המפקדים הבכירים בפקע"ר עם אירועי המאבק בקורונה

46 | מדיניות התגוננות נגד איום הקורונה ואיומים מלחמתיים השואות מאפייני האיומים ועדי התגוננות

סא"ל אהרוני לוי, רע"ן מרכיבי ביטחון בפקע"ר גליה פלצור, כלכלנית, מומחית לניהול סיכונים מאסונות טבע, אירועי קיצון ושינויי אקלים
מאפייני איום הקורונה ואיום של מלחמה על העורף דומים זה לזה, ומשכך גם צעדי ההתגוננות במרחב הציבורי נגדם. הדמיון בין השניים מעלה שאלות בנוגע ליכולת לפתח מתודולוגיה אחידה לסוגים שונים של איומים בהינתן מאפיינים דומים. התבססות על מתודולוגיה שכזו יכולה לקצר את תהליך הלמידה, ולחסוך זמן רב בהתמודדות מול האיום

52 | ידע ילידי: הקהילה הבדואית ופקע"ר בקורונה

ד"ר נווה אל-אסד אלי-הווייל, יו"ר הועדה להנגשת ההשכלה הגבוהה לאוכלוסייה הערבית וקידום הוגנות ושותפות בין ערבים ויהודים בקמפוס. מרצה בכירה בבית הספר לעבודה סוציאלית, המכללה האקדמית ספיר
סא"ל איה דולב, רע"ן התנהגות אוכלוסייה, מחלקת אוכלוסייה בפקע"ר
שלושה רבדים משמעותיים בחברה הבדואית, שלהם תיתכן השפעה מכרעת על ההתמודדות בעת חירום: הרמה הלאומית, הרמה המקומית והרמה הקהילתית. יש צורך בכימות המנגנונים המקשרים בין יוזמות מקומיות אלה למוסדות המדינה ובחיוזוקם - ברמה המקומית לרשויות המקומיות, והלאה לרמה הלאומית

58 | חשיבות החוסן המנטלי של משרתי המילואים

בגדודי החילוץ בקורונה רס"ן רועי דנון, לשעבר קב"ן פקע"ר
סא"ל אמיר פרידמן, קצין אג"ם מנהלת איתמ"ר ומג"ד חילוץ 944 במילואים
סא"ל (מיל') ד"ר משה פרחי, ראש החוג לעבודה סוציאלית במכללת תל-חי, סגן קב"ן פקע"ר במילואים
ביאורים שונים ומגוונים למושג החוסן, תהליך בנייתו ומרכיביו, ומהם מסקנה בולטת אחת - הצורך לעסוק בו. המשימות שנדרשו אליהם גדודי המילואים מפרוץ המגפה העלו את הנושא לסדר היום, ולשם כך נעשו פעולות רבות כדי לשמר את החוסן ומשאבי ההתמודדות. הצלחת האנשים ועמידת הפיקוד במשימות מעידות כי יש להמשיך ולעסוק בנושא באופן סדור

62 | הערות למאמרים בגיליון מערכות - פיקוד העורף וההתמודדות עם הקורונה

ומפקדים מנוסים מסגל הפיקוד. פקע"ר הוא מהמובילים בעולם בתחום הצלת חיים. מדינות רבות וארגוני חירום בעולם עולים לרגל כדי ללמוד מהניסיון הישראלי. תודה למערכות שסייעו לממש את היוזמה ולהוציאה מהכוח אל הפועל.

חברי המערכת

רס"ן נוגה לוין, רמ"ד מחקר ותודעה, פקע"ר

תא"ל (מיל') ד"ר אפרים לפיד

אל"ם (מיל') פרופ' יצחק אשכנזי

סא"ל יסמין חן, רע"ן תוה"ד וחילוץ, פקע"ר

סג"ם רועי פרילינג, קמ"ד מפקדות ותחקור, פקע"ר